

AL PATRULEA TEZAU MONETAR DESCOPERIT LA
BÎRCA (JUD.DOLJ)

CARMEN MARIA PETOLESCU

În vara anului 1963 s-a descoperit la Bîrca (jud. Dolj), cu ocazia unor săpături întâmplătoare în punctul "La carieră", un nou tezaur de monede romane imperiale (vezi tabelul nr.1). Așa cum a fost semnalat în literatura de specialitate, este al patrulea tezaur (compus din denari și antoninieni) ascuns în acest punct¹.

Monedele erau depozitate într-un vas mic de lut, de culoare cenușie, acoperit cu un alt vas fragmentar². Din cercetările ulterioare mai rezultă că în acest loc a existat o așezare romană (azi distrusă în cea mai mare parte prin exploatarea carierei de piatriș și pământ), de unde s-au recoltat numeroase fragmente de vase romane datînd din secolele II-III e.n.³. Vasul în care erau depozitate monedele are o înălțime de 0,10 m și este confecționat dintr-o pastă fină, cenușie, încadrîndu-se în tipul cupelor-pahar⁴.

Din cele patru tezaure descoperite la Bîrca, în răstimpuri diferite, doar două au făcut obiectul unor publicări integrale: Bîrca I (descoperit în 1937, compus din 35 denari și 32 antoninieni, emiși între 192 și 249/251)⁵ și Bîrca II (descoperit în 1961, totalizînd 315 piese, adică 296 denari și 19 antoninieni datînd între 171-243/244)⁶. Al treilea tezaur, descoperit în 1962 și compus din 1920 denari și antoninieni, emiși de împărații ce s-au succedat de la Vespasian la Filip Arabul, precum și o drahmă emisă de Geta la Caesarea (Cappadocia), este încă inedit⁷.

Cel de-al patrulea tezaur este alcătuit din 127 monede (40 denari și 87 antoninieni), emisiuni cuprinse între 188/189 și 250/251, respectiv de la Commodus la Decius și Herennius Etruscus. Urmărind repartitia pe împărați, rezultă următoarea situație :

1. Commodus	- 1
2. Septimius Severus	- 3
3. Iulia Domna	- 2
4. Caracalla	- 3
5. Geta	- 1
6. Macrinus	- 1
7. Elagabal	- 7 (6 denari și 1 antoninian)
8. Severus Alexander	- 11

9. Iulia Mamaea	- 8
10. Maximinus Thrax	- 3
11. Gordian III	- 49 (1 denar și 48 antoninieni)
12. Filip Arabul	- 20 (antoninieni)
13. Filip II	- 4 (antoninieni)
14. Otacilia Severa	- 2 (antoninieni)
15. Decius	- 9 (antoninieni)
16. Herennia Etruscilla	- 2 (antoninieni)
17. Herennius Etruscus	- 1 (antoninian)

Se observă că perioada maximă a acumulării datează din timpul lui Gordian al III-lea: 49 monede - ceea ce reprezintă 38,58% din totalul tezaurului și mai mult de jumătate din totalul antoninienilor. Făcând o comparație cu tezaurul de la Bîrca I, constatăm o situație similiară, adică o rată a acumulării ridicată tot în timpul lui Gordian al III-lea; astfel, din totalul de 67 de piese, 19 (2 denari și 17 antoninieni) provin de la acest împărat, ceea ce reprezintă 28,35% din totalul monedelor.

Urmărind felul cum a decurs formarea tezaurului nostru, rezultă că procesul de tezurizare a început pe vremea lui Septimius Severus, a cunoscut o creștere în timpul lui Severus Alexander, atingînd cifra maximă sub Gordian al III-lea - Filip Arabul și se încheie în vremea domniei lui Traianus Decius și Herennius Etruscus (vezi și tabelul anexă nr. 2 cu repartitia pe emitanți în tezaururile I, II și IV).

Din examinarea monedelor ce compunul patrulea tezaur descoperit la Bîrca, se desprind unele observații:

1. Denarii reprezintă 31,49%, în timp ce antoninienii ating 68,50% (în comparație cu celelalte două tezaure publicate, situația este următoarea: Bîrca I - denarii reprezintă 52,2%, iar antoninienii numai 6,03%).

2. Monedele tezaurului pe care-l prezentăm conștătuie emisiuni ale monătarilor din Roma (114 exemplare) și Antiochia (13 exemplare) și la Antiochia au emis: Elagabal (2 antoninieni), Severus Alexander (3 denari), Gordian III (7 antoninieni), Filip Arabul (1 antoninian).

3. Variațiile de greutate ale monedelor se înscriu în limitele obișnuite. Dintre piesele care depășesc greutatea considerată normală, reținem denarii emiși de Severus Alexander (3,42 g), Iulia Mamaea (3,58 g) și Maximinus Thrax (3,43 g). Antoninienii se încadrează, în general, în limitele de greutate cunoscute, pe care le-a parcurs acest nominal; excepție fac un antoninian de la Gordian al III-lea (5,64 g, emis la Antiochia) și unul de la Otacilia Severa (de numai 2,92 g). De asemenea, remar-

căm exemplarul emis sub Elagabal de 5,12 g, apoi 5 piese de la Gordian al III-lea cu greutatea între 5,64-5,10 g. Emisiunile lui Filip Arabul se încadrează între 5,02 -3,24 g, cele ale lui Filip II între 4,11-3,98 g, iar cele ale lui Decius între 4,54-3,13 g.

4. În ceea ce privește data ascunderii tezaurului, terminus post quem este stabilit de monedele lui Traianus Decius și Herennius Etruscus : anii 249-251.

Ascunderea de tezaure este un fenomen bine cunoscut în antichitate. Mai neobișnuită ni se pare descoperirea, în același punct, a celor patru tezaure menționate, ce cuprind în total un număr considerabil (2430 de piese) și care se încheie la date diferite, dar destul de apropiate. De remarcat, că două dintre aceste tezaure se încheie cu emisiuni de la Traianus Decius și Herennius Etruscus ; nu este exclus ca și celelalte două (probabil nerecuperate în întregime) să fi conținut și monede de la acești împărați⁹. De altfel, urmărind repartiția pe emitenți a monedelor din cele trei tezaure publicate, constatăm o linie comună în ceea ce privește reprezentarea momentelor de creștere și momentelor de scădere a ratei acumularii (tabelul nr.2).

Toate acestea ne fac să optăm pentru ipoteza existenței unui singur tezaur, al cărui posesor și-a împărțit comoara în loturi diferite (dintre care 4 au ajuns pînă la noi) și pe care le-a ascuns în același loc ; este mai dificil să presupunem existența mai multor posesori, care la intervale apropiate și-au ascuns valorile în același punct - ascundere care ar fi fost provocată, prin urmare, de evenimente diferite.

Ascunderea tezaurului și încheierea procesului de tezurizare la 249-251 pot fi o reflecție a stării de nesiguranță creată de invaziile goților¹⁰

x

Prezentăm în continuare catalogul monedelor ; s-a făcut mențiune specială numai pentru antoninieni (celelalte sînt denari).

CATALOGUL MONEDELOR

1. Commodus

↓ ; 2,40 g ; 17,5 x 16,5 mm ; inv. 139493
Cohen 552 ; RIC 182 ; a.188-189

2. Septimius Severus

↓ ; 2,69 g ; 17,5 x 16 mm ; inv. 139494
Cohen 42 ; RIC 40 ; a. 194-195

3. Idem
 ↓ ; 2,72 g ; 19 x 16 mm ; Inv. 139495
 av. : Cohen 42 ; RIC 40 ; a. 194-195
 rv. : Cohen 444 ; RIC 88 ; a. 196-197
 Tip hibrid
4. Idem
 ↑ ; 3,22 g ; 20,5 x 18,5 mm ; Inv. 139496
 Cohen 525 ; RIC 226 ; a. 209
5. Iulia Domna
 ↑ ; 3,07 g ; 18,5 mm ; Inv. 139498
 Cohen 137 ; RIC 382 ; a. 211-217
6. Eadem
 ↓ ; 3,04 g ; 18 mm ; Inv. 139497
 Cohen 32 ; RIC 373 A ; a. 211-217
7. Caracalla
 ↑ ; 3,10 g ; 18 x 17 mm ; Inv. 139499
 Cohen 594 ; RIC 5 ; a. 196 ?
8. Idem
 ↑ ; 3,16 g ; 18,5 x 18 mm ; Inv. 139500
 Cohen 206 ; RIC 196 ; a. 212
9. Idem
 ↑ ; 3,20 g ; 20 x 19 mm ; Inv. 139501
 Cohen 151 ; RIC 235 ; a. 213
10. Geta
 ↓ ; 2,69 g ; 18 mm ; Inv. 139502
 Cohen 68 ; RIC 88 ; a. 210-212
11. Macrinus
 ↓ ; 2,91 g ; 18 x 20 mm ; Inv. 139503
 RIC 22 A ; a. 217
12. Elagabal
 ↓ ; 3,33 g ; 18,5 x 18 mm ; Inv. 139504
 Cohen 153 ; RIC 28 ; a. 220
13. Idem
 ↓ ; 2,95 g ; 19,5 x 18 mm ; Inv. 139505
 Cohen 30 ; RIC 68
14. Idem
 ↑ ; 2,99 g ; 19 x 18,5 mm ; Inv. 139506
 Cohen 43 ; RIC 77
15. Idem
 ↑ ; 3,06 g ; Inv. 139507
 RIC 82

16. Idem
 ↓ ; 5,12 g ; 22,5 x 21,5 mm ; inv. 139508
 Cohen 291 ; RIC 155, 2 f ; antoninian
17. Idem
 ↓ ; 2,59 g ; 19 x 18,5 mm ; inv. 139509.
 RIC 200, Antiochia
18. Idem
 ↑ ; 3,32 g ; 18,5 mm ; inv. 139510
 RIC 200 var., Antiochia
19. Severus Alexander
 ↓ ; 3,42 g ; 19,5 x 18,5 mm ; inv. 139511
 Cohen 231 ; RIC 23 ; a. 223
20. ↓ ; 2,99 g ; 19,5 x 19 mm ; inv. 139512
 Cohen 276 ; RIC 50 ; a.225
21. Idem
 ↓ ; 2,66 g ; 19 x 17,5 mm ; inv. 139513
 Cohen 319 ; RIC 67 ; a. 227
22. Idem
 ↑ ; 3,09 g ; 20 x 19 mm ; inv. 139514
 Cohen 325 ; RIC 70 ; a. 227
23. Idem
 ↑ ; 2,70 g ; 18 x 18,5 mm ; inv. 139515
 Cohen 365 ; RIC 92 ; a. 229
24. Idem
 ↓ ; 2,29 g ; 20,5 x 18 mm ; inv. 139516
 Cohen 187 ; RIC 168
25. Idem
 ↓ ; 2,81 g ; 20 mm ; inv. 139517
 Cohen 191 ; RIC 208
26. Idem
 ↑ ; 2,72 g ; 20 mm ; inv. 139518
 Cohen 77 ; RIC 236
27. Idem
 ↑ ; 3,09 g ; 19 x 17,5 mm ; inv. 139519
 Cohen 149 ; RIC 285, Antiochia
28. Idem
 ↑ ; 2,68 g ; 18,5 x 18 mm ; inv. 139520
 Cohen 559 ; RIC 301, Antiochia
29. Idem
 ↑ ; 2,27 g ; 19 x 18,5 mm ; inv. 139521
 Cohen 561 ; RIC 302, Antiochia

30. Iulia Mamaea
 ↓ ; 3,29 g ; 20,5 x 19 mm ; inv. 139522
 Cohen 17 ; RIC 335
31. Eadem
 ↑ ; 2,68 g ; 19,5 x 19 mm ; inv. 139523
 Cohen 24 ; RIC 338
32. Eadem
 ↑ ; 3,18 ; 18 x 16,5 mm ; inv. 139524
 Cohen 35 ; RIC 343
33. Eadem
 ↑ ; 2,87 g ; 19,5 mm ; inv. 139525
 Cohen 35 ; RIC 343
34. Eadem
 ↓ ; 2,73 g ; 18,5 mm ; inv. 139526
 Cohen 35 ; RIC 343
35. Eadem
 ↓ ; 2,48 g ; 20,5 x 17,5 mm ; inv. 139527
 Cohen 35 ; RIC 343
36. Eadem
 ↑ ; 3,58 g ; 18,5 x 18 mm ; inv. 139528
 Cohen 35 ; RIC 343
37. Eadem
 ↓ ; 2,88 g ; 20,5 x 19,5 mm ; inv. 139529
 Cohen 85 ; RIC 362
38. Maximinus Thrax
 ↑ ; 3,10 g ; 19,5 x 19 mm ; inv. 139530
 Cohen 7 ; RIC 7 ; a. 235-236
39. Idem
 ↓ ; 3,43 g ; 20 x 19 mm ; inv. 139531
 Cohen 78 ; RIC 13 ; a. 235-236
40. Idem
 ↑ ; 3,05 g ; 20,5 x 19,5 mm ; inv. 139532
 Cohen 99 ; RIC 16 ; a. 235-236
41. Gordian III
 ↓ ; 4,62 g ; 21,5 x 20 mm ; inv. 139533
 Cohen 86 ; RIC 1 ; a. 238-239 ; antoninian
42. Idem
 ↑ ; 4,81 g ; 22 x 21,5 mm ; inv. 139534
 Cohen 86 ; RIC 1 ; a. 238-239 ; antoninian
43. Idem
 ↓ ; 4,10 g ; 24 x 21,5 mm ; inv. 139535

44. Idem
↑ ; 5,11 g ; 21,5 mm ; inv. 139536
RIC 3 (cf. Cohen 173) ; a. 238-239 ; antoninian
45. Idem
↓ ; 4,74 g ; 21,5 x 21 mm ; inv. 139537
RIC 3 (cf. Cohen 173) ; a. 238-239 ; antoninian
46. Idem
↓ ; 3,19 g ; 23,5 x 21,5 mm ; inv. 139538
Cohen 302 ; RIC 4 ; a. 238-239 ; antoninian
47. Idem
↓ ; 3,69 g ; 25 x 23,5 mm ; inv. 139539
Cohen 17 ; RIC 34 ; a. 240 ; antoninian
48. Idem
↓ ; 4,47 g ; 23,5 x 21,5 mm ; inv. 139540
Cohen 210 ; RIC 37 ; a. 240 ; antoninian
49. Idem
↑ ; 3,76 g ; 23,5 x 21,5 mm ; inv. 139541
Cohen 312 ; RIC 38 ; a. 240 ; antoninian
50. Idem
↓ ; 4,70 g ; 23 x 21,5 mm ; inv. 139542
Cohen 312 ; RIC 38 ; a. 240 ; antoninian
51. Idem
↓ ; 3,91 g ; 23,5 x 20,5 mm ; inv. 139543
Cohen 312 ; RIC 38 ; a. 240 ; antoninian
52. Idem
↑ ; 4,15 g ; 22,5 x 21,5 mm ; inv. 139544
Cohen 383 ; RIC 39 ; a. 240 ; antoninian
53. Idem
↓ ; 3,97 g ; 22 x 21,5 mm ; inv. 139545
Cohen 62 ; RIC 65 ; a. 240 ; antoninian
54. Idem
↑ ; 4,49 g ; 23 x 21,5 mm ; inv. 139546
Cohen 62 ; RIC 65 ; a. 240 ; antoninian
55. Idem
↑ ; 4,08 g ; 22,5 x 21 mm ; inv. 139547
Cohen 62 ; RIC 65 ; a. 240 ; antoninian
56. Idem
↓ ; 4,83 g ; 21 x 21,5 mm ; inv. 139548
RIC 67 (cf. Cohen 142) ; a. 240 ; antoninian

57. Idem
 ↓ ; 4,35 g ; 23 x 20 mm ; inv. 139549
 Cohen 314 ; RIC 70 ; a. 240 ; antoninian
58. Idem
 ↓ ; 3,95 g ; 22,5 x 22 mm ; inv. 139550
 Cohen 41 ; RIC 83 ; a. 241-243 ; antoninian
59. Idem
 ↑ ; 3,03 g ; 24,5 x 23,5 mm ; inv. 139551
 Cohen 41 ; RIC 83 ; a. 241-243 ; antoninian
60. Idem
 ↑ ; 4,63 g ; 22,5 x 22 mm ; inv. 139552
 Cohen 41 ; RIC 83 ; a. 241-243 ; antoninian
61. Idem
 ↓ ; 4,10 g ; 22 x 20 mm ; inv. 139553
 Cohen 109 ; RIC 84 ; a. 241-243 ; antoninian
62. Idem
 ↑ ; 5,10 g ; 23,5 x 20,5 mm ; inv. 139554
 Cohen 109 ; RIC 84 ; a. 241-243 ; antoninian
63. Idem
 ↓ ; 4,18 g ; 22 mm ; inv. 139555
 Cohen 121 ; RIC 86 ; a. 241-243 ; antoninian
64. Idem
 ↓ ; 4,65 g ; 25 x 21 mm ; inv. 139556
 Cohen 121 ; RIC 86 ; a. 241-243 ; antoninian
65. Idem
 ↓ ; 4,27 g ; 21,5 x 20 mm ; inv. 139557
 Cohen 250 ; RIC 88 ; a. 241-243 ; antoninian
66. Idem
 ↑ ; 3,41 g ; 20,5 x 20 mm ; inv. 139558
 Cohen 250 ; RIC 88 ; a. 241-243 ; antoninian
67. Idem
 ↓ ; 4,64 g ; 21,5 x 20,5 mm ; inv. 139559
 Cohen 250 ; RIC 88 ; a. 241-243 ; antoninian
68. Idem
 ↓ ; 4,49 g ; 23,5 x 21,5 mm ; inv. 139560
 Cohen 261 ; RIC 89 ; a. 241-243 ; antoninian
69. Idem
 ↑ ; 4,29 g ; 22,5 x 20,5 mm ; inv. 139561
 Cohen 242 ; RIC 91 ; a. 241-243 ; antoninian
70. Idem
 ↑ ; 3,58 g ; 24 x 21,5 mm ; inv. 139562

84. Idem
 ↓ ; 4,82 g ; 23,5 x 22,5 mm ; inv. 139576
 Cohen 98 ; RIC 210 ; a. 242-244 ; Antiochia, ant.
85. Idem
 ↑ ; 4,87 g ; 21,5 mm ; inv. 139577
 Cohen 98 var. ; RIC 210 var. ; a. 242-244 ; Antiochia
 antoninian
86. Idem
 ↓ ; 5,64 g ; 22,5 x 22 mm ; inv. 139578
 Cohen 167 ; RIC 213 ; a. 242-244 ; Antiochia,
 antoninian
87. Idem
 ↓ ; 4,07 g ; 22,5 mm ; inv. 139579
 Cohen 167 ; RIC 213 ; a. 242-244 ; Antiochia,
 antoninian
88. Idem
 ↓ ; 4,66 g ; 23 x 22 mm ; inv. 139580
 Cohen 319 ; RIC 216 ; a. 242-244 ; Antiochia,
 antoninian
89. Idem
 ↑ ; 5,11 g ; 22 mm ; inv. 139581
 Cohen 319 ; RIC 216 ; a. 242-244 ; Antiochia,
 antoninian
90. Filip Arabul
 ↑ ; 4,19 g ; 22,5 x 20 mm ; inv. 139582
 Cohen 136 ; RIC 4 ; a. 247 ; antoninian
91. Idem
 ↑ ; 4,59 g ; 22,5 x 20 mm ; inv. 139583
 Cohen 136 ; RIC 4 ; a. 247 ; antoninian
92. Idem
 ↑ ; 4,39 g ; 23,5 x 22,5 mm ; inv. 139584
 Cohen 223 ; RIC 9 ; a. 248 ; antoninian
93. Idem
 ↓ ; 5,02 g ; 23 x 20,5 mm ; inv. 139585
 Cohen 3 ; RIC 26 b ; a. 244-247 ; antoninian
94. Idem
 ↑ ; 3,86 ; 22,5 x 21,5 mm ; inv. 139586
 RIC 27 b (cf. Cohen 9) ; a. 244-247 ; antoninian
95. Idem
 ↓ ; 3,65 g ; 23 x 21,5 mm ; inv. 139587
 Cohen 25 ; RIC 28 c ; a. 244-247 ; antoninian

- Cohen 242 ; RIC 91 ; a. 241-243 ; antoninian
71. Idem
↑ ; 4,13 g ; 23 x 20,5 mm ; inv. 139563
Cohen 404 ; RIC 95 ; a. 241-243 ; antoninian
72. Idem
↓ ; 4,48 g ; 21,5 x 20,5 mm ; inv. 139564
Cohen 404 ; RIC 95 ; a. 241-243 ; antoninian
73. Idem
↑ ; 3,02 g ; 20,5 x 19,5 mm ; inv. 139565
Cohen 113 ; RIC 112 ; a. 241-243
74. Idem
↓ ; 4,28 g ; 23,5 x 22 mm ; inv. 139566
Cohen 71 ; RIC 140 ; a. 243-244 ; antoninian
75. Idem
↑ ; 4,30 g ; 23,5 x 21 mm ; inv. 139567
Cohen 71 ; RIC 140 ; a. 243-244 ; antoninian
76. Idem
↓ ; 4,06 g ; 22 x 21,5 mm ; inv. 139568
Cohen 71 ; RIC 140 ; a. 243-244 ; antoninian
77. Idem
↑ ; 5,19 g ; 23,5 x 20,5 mm ; inv. 139569
Cohen 72 ; RIC 141 ; a. 243-244 ; antoninian
78. Idem
↓ ; 4,36 g ; 24,5 x 22,5 mm ; inv. 139570
Cohen 97 ; RIC 143 ; a. 243-244 ; antoninian
79. Idem
↑ ; 3,84 g ; 22 x 20 mm ; inv. 139571
RIC 144 (cf. Cohen 98) ; a. 243-244 ; antoninian
80. Idem
↑ ; 4,45 g ; 23,5 x 21,5 mm ; inv. 139572
Cohen 299 ; RIC 150 ; a. 143-244 ; antoninian
81. Idem
↓ ; 4,56 g ; 22 x 20,5 mm ; inv. 139573
Cohen 353 ; RIC 156 ; a. 243-244 ; antoninian
82. Idem
↑ ; 4,07 g ; 21,5 x 21 mm ; inv. 139574
Cohen 92 ; RIC 209 ; a. 242-244 ; Antiochia,
antoninian
83. Idem
↑ ; 4,45 g ; 23 x 21 mm ; inv. 139575
Cohen 98 ; RIC 210 ; a. 242-244 ; Antiochia,
antoninian

96. Idem
 ↑ ; 4,19 g ; 22 x 20 mm ; inv. 139588
 Cohen 25 ; RIC 28 c ; a. 244-247
97. Idem
 ↓ ; 4,83 g ; 22,5 x 21,5 mm ; inv. 139589
 Cohen 25 ; RIC 28 c ; a. 244-247 ; antoninian
98. Idem
 ↓ ; 3,51 g ; 22,5 x 21,5 mm ; inv. 139590
 Cohen 87 ; RIC 38 b ; a. 244-247 ; antoninian
99. Idem
 ↑ ; 4,43 g ; 23 x 21,5 mm ; inv. 139591
 Cohen 169 ; RIC 44 b ; a. 244-247 ; antoninian
100. Idem
 ↓ ; 4,39 g ; 23 x 20,5 mm ; inv. 139592
 Cohen 169 ; RIC 44 b ; a. 244-247 ; antoninian
101. Idem
 ↓ ; 3,32 g ; 21,5 x 21 mm ; inv. 139593
 Cohen 169 ; RIC 44 b ; a. 244-247 ; antoninian
102. Idem
 ↑ ; 3,24 g ; 23,5 x 22 mm ; inv. 139594
 Cohen 169 ; RIC 44 b ; a. 244-247 ; antoninian
103. Idem
 ↓ ; 4,44 g ; 24 x 20,5 mm ; inv. 139595
 Cohen 205 ; RIC 47 ; a. 244-247 ; antoninian
104. Idem
 ↑ ; 3,69 g ; 23 x 21,5 mm ; inv. 139596
 Cohen 215 ; RIC 48 b ; a. 244-247 ; antoninian
105. Idem
 ↑ ; 4,64 g ; 22,5 x 21,5 mm ; inv. 139597
 Cohen 240 ; RIC 53 ; a. 244-247 ; antoninian
106. Idem
 ↓ ; 3,44 g ; 24,5 x 21,5 mm ; inv. 139598
 RIC 57 (cf. Cohen 12) ; a. 247-249 ; antoninian
107. Idem
 ↑ ; 4,26 g ; 22,5 x 20,5 mm ; inv. 139599
 Cohen 33 ; RIC 59 ; a. 247-249 ; antoninian
108. Idem
 ↑ ; 3,63 g ; 22 x 20,5 mm ; inv. 139600
 Cohen 33 ; RIC 59 ; a. 247-249 ; antoninian
109. Idem
 ↑ ; 4,66 g ; 22,5 x 21,5 mm ; inv. 139601

- Cohen 221 ; RIC 70 ; Antiochia, antoninian
110. Filip II
↑ ; 4,11 g ; 22,5 mm ; inv. 139602
Cohen 13 ; RIC 213 ; anfi 244-246 ; antoninian
111. Idem
↑ ; 4,09 g ; 23 x 19,5 mm ; inv. 139603
Cohen 48 ; RIC 218 d ; a. 244-246 ; antoninian
112. Idem
↓ ; 4,07 g ; 23,5 x 22,5 mm ; inv. 139604
Cohen 48 ; RIC 218 d ; a. 244-246 ; antoninian
113. Idem
↑ ; 3,98 g ; 23 x 22,5 mm ; inv. 139605
Cohen 72 ; RIC 224 ; a. 248 ; antoninian
114. Otacilia Severa
↑ ; 2,92 g ; 23 x 20 mm ; inv. 139606
Cohen 39 ; RIC 115 ; a. 248 ; antoninian
115. Eadem
↓ ; 3,79 g ; 22,5 x 21,5 mm ; inv. 139607
Cohen 4 ; RIC 125 c ; a. 246-248
116. Traianus Decius
↓ ; 4,29 g ; 22,5 x 20,5 mm ; inv. 139608
Cohen 4 ; RIC 11 b ; a. 249-251 ; antoninian
117. Idem
↑ ; 4,07 g ; 22 x 21 mm ; inv. 139609
Cohen 4 ; RIC 11 b ; a. 249-251, antoninian
118. Idem
↓ ; 4,27 g ; 22 x 21,5 mm ; inv. 139610
Cohen 4 ; RIC 11 b ; a. 249-251 ; antoninian
119. Idem
↑ ; 4,29 g ; 22 x 21,5 mm ; inv. 139611
Cohen 4 ; RIC 11 b ; a. 249-251 ; antoninian
120. Idem
↑ ; 3,13 g ; 21,5 x 20 mm ; inv. 139612
Cohen 16 ; RIC 12 b ; a. 249-251 ; antoninian
121. Idem
↓ ; 4,30 g ; 22,5 x 21,5 mm ; inv. 139613
Cohen 49 ; RIC 16 c ; a. 249-251 ; antoninian
122. Idem
↓ ; 4,03 g ; 23 x 21,5 mm ; inv. 139614
Cohen 49 ; RIC 16 c ; a. 249-251 ; antoninian

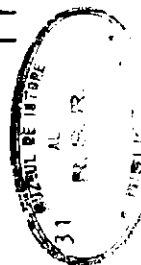
123. Idem
↑ ; 4,54 g ; 23,5 x 21,5 mm ; inv. 139615
RIC 29 c ; a. 249-251 ; antoninian
124. Idem
↓ ; 3,90 g ; 22,5 x 22 mm ; inv. 139616
RIC 29 c ; a. 249-251 ; antoninian
125. Herennia Etruscilla
↓ ; 3,69 g ; 22,5 x 22 mm ; inv. 139618
Cohen 17 ; RIC 58 b ; antoninian
126. Eadem
↑ ; 3,84 g ; 24 x 21,5 mm ; inv. 139619
Cohen 19 ; RIC 59 b ; antoninian
127. Herennius Etruscus
↑ ; 3,80 g ; 22 x 20 mm ; inv. 139617
Cohen 26 ; RIC 147 c ; a. 250-251 (?) ; antoninian

TABELUL Nr. 1

Emitenți	Denari			Antoni- nieni	Total	%
	3-3,40	sub 3 g	peste 3,40 g			
Commodus		1			1	0,79
Septimius Severus	1	2			3	2,36
Iulia Domna	2				2	1,57
Caracalla	3				3	2,36
Geta		1			1	0,79
Macrinus		1			1	0,79
Elagabal	3	3		1	7	5,51
Severus Alexander	2	8	1		11	8,66
Iulia Mamaea	2	5	1		8	6,30
Maximinus I	2		1		3	2,36
Gordian III	1			48	49	38,58
Filip I				20	20	15,75
Filip II				4	4	3,15
Otacilia Severa				2	2	1,57
Traianus Deciu				9	9	7,09
Etruscilla				2	2	1,57
Herennius Etruscus				1	1	0,79
	16	21	3	87	127	%

TABELUL Nr. 2

Emitenții	Bîrca I			Bîrca II			Bîrca IV		
	de-nari	antoni-nieni	total	de-nari	antoni-nieni	total	de-nari	antoni-nieni	total
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Marcus Aurelius				1		1			
Faustina Iunior				1		1			
Commodus Pertinax	1		1	1		1	1		1
Septimius Severus	5		5	25		25	3		3
Iulia Domna	4	1	5	11		11	2		2
Caracalla				12		12	3		3
Plautilla				2		2			
Geta				11		11	1		1
Macrinus				4		4	1		1
Elagabal	6	2	8	48	3	51	6	1	7
Iulia Paula				5		5			
Aquilia Severa				2		2			
Iulia Soaemias	1		1	8		8			
Iulia Maesa	2		2	16		16			
Severus Alexander	12		12	115		115	11		11
Orbiana				1		1			

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Iulia Mamaea		1		1	19		19	8		8
Maximinus I		1		1	10		10	3		3
Puplenus					1		1			
Gordian III		2	17	19	2	16	18	1	48	49
Philip I			5	5					20	20
Philip II			2	2					4	4
Otacilia										
Severa			1	1					2	2
Trajanus										
Decius			4	4					9	9
Etruscilla									2	2
Herennius										
Etruscus									1	1
Total :		35	32	67	296	19	315	40	87	127

- 1 Gh.Popilian, Noi tezaure romane imperiale descoperite în Oltenia, în Sesiunea de comunicări științifice a muzeelor de istorie, I, 1964, p.356-358 ; O. Iliescu, SCN, V, 1971, p. 327-328 ; D. Tudor, Oltenia romană⁴, București, 1978, p.117.
- 2 Investigațiile au fost efectuate de cercetătorul Gheorghe Popilian (Craiova), căruia îi mulțumim și pe această cale pentru amabilitatea de a ne fi cedat spre publicare cel de-al patrulea tezaur de la Bîrca.
- 3 Gh.Popilian, op.cit., p. 356.
- 4 După clasificarea lui Gh.Popilian, Ceramica romană din Oltenia, Craiova, 1976, p.110 și 205, nr.706, pl. LIX: tipul 3, varianta d.
- 5 O. Iliescu, Primul tezaur monetar găsit la Bîrca (jud. Dolj), SCN, V, 1971, p. 327-333.
- 6 C.Preda, Tezaurul monetar de la Bîrca-Dolj și unele probleme privind atacurile carpilor din anii 242 și 245 în Dacia romană, SCN, IV, 1968, p. 175-196.
- 7 O. Iliescu, op.cit., p.327-328 ; Gh.Popilian, Noi tezaure monetare descoperite în Oltenia, în RM, II, 1965, p. 432.
- 8 Vezi tabelul anexă ; cf. C.Preda, op.cit., p.187-188.
- 9 Pentru reconstituirea unui tezaur, vezi B. Mitrea și Emilia Zaharia, Descoperirea monetară de la Oboroceni, A.M.V, 1967, p.88; vezi și Carmen Maria Petolescu, Notă asupra tezaurului de monede imperiale romane descoperit la Bîrgăoani, jud.Neamț, în Muzeul Național, III, 1976, p.147.
- 10 Pentru situația de la sudul Dunării, vezi Boris Gerov, Die Einfälle der Nordvölker in den Ostbalkanraum im Lichte der Münzschatzfunde. I. Das II. und III. Jahrhundert (101-284), în Aufstieg und Niedergang der römischen Welt, II, 6, Berlin, New York, 1977, p.163 și urm.

LE QUATRIÈME TRÉSOR MONÉTAIRE DÉCOUVERT A BÎRCA
(DÉP. DE DOLJ)

Résumé

En 1937, on a découvert à Bîrca (dép. de Dolj) un trésor de monnaies impériales romaines (67 exemplaires), datant de Commodus à Decius (O. Iliescu, SCN, V, 1971, p. 327-328). Un autre trésor, contenant 315 monnaies datant

de Marc Aurèle à Gordien III, a été mis au jour en 1961 dans la même localité (C.Preda, SCN, IV, 1968, p.175-196). Un troisième trésor (1920 pièces), encore inédit, découvert en 1962 également à Bîrca, s'échelonne de Vespasien à Philippe Ier. Enfin, en 1963, on a découvert, dans le même endroit, un quatrième trésor, contenant 127 de pièces de Commodus à Decius et Herennius Etruscus, qui fait l'objet de notre article.

Pour la répartition des monnaies dans ces trésors, voir les tableaux annexés.

On remarque que le plus riche de ces dépôts monétaires (1920 pièces) date de Vespasien à Philippe Ier; en échange, les autres, contenant un nombre plus réduit de monnaies, commencent avec des pièces émises par Marc Aurèle ou Commodus.

Bien que le procès d'accumulation de ces dépôts monétaires commençât à des époques différentes, on constate que les pièces les plus récentes datent vers la moitié du IIIe siècle (Gordien III, Philippe Ier ou Decius). C'est pourquoi, nous exprimons l'hypothèse qu'il s'agit en réalité d'un seul trésor monétaire, datant de Vespasien à Decius et son fils, enfoui à l'occasion de l'invasion des Goths et récupéré en étapes successives.